ΠΑΓΚΡΗΤΙΟΣ ΕΝΩΣΙΣ ΑΘΗΝΩΝ

Α' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ

13-14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1980

ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΔΡΙΑΖΟΥΝ

Ἀνάτυπο ἀπὸ
τὴν Ἐφημερίδα
ΚΡΗΤΙΚΑ ΝΕΑ

ΑΘΗΝΑ 1981

τὴ λειτουργία του, ἀπαλλάσσοντάς μας ἀπὸ ἕνα ἔργο πολύμοχθο καὶ ἀχάριστο. Τὰ σχετικὰ διατάγματα, ὑπογράφτηκαν ἐπιτέλους. μὲ πολὺ μεγάλη καθυστέρηση καὶ ἀναμένεται, ὅτι σὲ λίγες ἡμέρες θὰ δημοσιευθοῦν στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Σὲ πρώτη φάση ἱδρύονται μόνο οἱ θέσεις τῶν καθηγητῶν. Στὸ Πανεπιστήμιο Κρήτης ἐπιμελητὴς καὶ ΕΔΠ δὲν θὰ ὑπάρχουν. Σὲ δεύτερη φάση —καὶ γι' αὐτὸ χρειάζονται ἀγῶνες— θὰ ἱδρυθοῦν οἱ θέσεις τῶν ἐπιστημονικῶν συνεργατῶν, δηλαδὴ τῶν μεταπτυχιακῶν φοιτητῶν, καὶ οἱ θέσεις τοῦ ἀπαραίτητου τεχνικοῦ καὶ λοιποῦ προσωπικοῦ. Στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ ἱδρύονται 42 θέσεις καθηγητῶν. Στὴ Φυσικομαθηματικὴ 132 θέσεις στοὺς ἓξι Τομεῖς (ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πέντε ἱδρυμένους, ἱδρύεται καὶ Τομέας Ἠλεκτρονικῶν Ὑπολογιστῶν). Παράλληλα, μὲ τὸ Π.Δ. 407 ἱδρύονται θέσεις εἰδικῶν ἐπιστημόνων ὅσες καὶ οἱ θέσεις τῶν καθηγητῶν. Γιὰ νὰ σᾶς δώσω μιὰ ἰδέα τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν, σᾶς λέω ὅτι ἡ Φυσικομαθηματικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης θὰ ἔχει, μόνο αὐτή, περισσότερους καθηγητὲς ἀπὸ ὁλόκληρο τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, ὑπερδιπλάσιους ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Μετσόβιο Πολυτεχνεῖο, καὶ ὅσους ἔχουν ὅλα μαζὶ τὰ Πανεπιστήμια Θράκης, Ἰωαννίνων καὶ Πατρῶν. Σὲ πρώτη φάση, δηλαδὴ ὡς τὸν Ἰούνιο, θὰ πρέπει νὰ ἔχουν ἐκλεγεῖ τριάντα μὲ σαράντα καθηγητὲς καὶ τῶν τριῶν κλάδων. Ἀπ' αὐτοὺς θὰ προέλθει καὶ ἡ πρώτη Σύγκλητος, στὴν ὁποία ἡ Δ.Ε. θὰ παραδώσει τὴ σκυτάλη.

Ἡ Ἐπιτροπή μας ὡς τώρα ἀπέφυγε μὲ κάθε τρόπο τὶς τυμπανοκρουσίες καὶ τὶς βριαμβολογίες καὶ προσπάθησε νὰ ἐπιτελέσει ὅσο γινόταν καλύτερα τὸ ἱερὸ καθῆκον της κάτω ἀπὸ συνθῆκες φοβερὰ ἀντίξοες. Ἴσως ὅσα ἔχουν ἐπιτευχθεῖ ὡς τώρα νὰ εἶναι λίγα σὲ σχέση μὲ ὅσα θὰ μποροῦσαν νὰ ἐπιτευχθοῦν ἂν οἱ συνθῆκες ἦταν καλύτερες. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι ἡ Ἐπιτροπή μας, ποὺ διανύει τοὺς τελευταίους μῆνες τῆς ὕπαρξής της, θὰ παραδώσει στὴν αὐριανὴ ἡγεσία ἕνα Πανεπιστήμιο σφριγηλὸ καὶ ἀκμαῖο. Θὰ παραδώσει ἕνα Πανεπιστήμιο ὅπου τὸ ὄνειρο μιᾶς νέας, καλύτερης ἀρχῆς θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει ἀλλοτρίωτο καὶ ἀκέραιο.

Η ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΕΡΟΥ
Γεν. Διευθυντῆ Ὀρθόδοξης Ἀκαδημίας Κρήτης

Ἡ Παράδοση τῆς Κρήτης καὶ ἡ ἐπιβίωσή της

«Ἡ Παράδοση τῆς Κρήτης καὶ ἡ ἐπιβίωσή της» ἦταν τὸ θέμα ποὺ ἀνάπτυξη στὸ Συνέδριο ὁ κ. Ἀλέξανδρος Παπαδερός, Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ὀρθόδοξης Ἀκαδημίας Κρήτης.

Τὸ κείμενο τῆς εἰσήγησης τοῦ κ. Παπαδεροῦ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Κύριε Πρόεδρε,

Ἡ σύγκληση τοῦ Πανελλήνιου αὐτοῦ Συνεδρίου Κρητικῶν Σωματείων ἀποτελεῖ γεγονὸς ἐξαιρετικὰ σημαντικὸ καὶ λόγο ἰδιαίτερης χαρᾶς γιὰ τὴν Κρήτη καὶ τὰ ἀπόδημα τέκνα της. Ἐπιτρέψτε μου λοιπόν, μὲ τὴ χαρά μου αὐτή, νὰ ἐκφράσω πρὸς ἐσᾶς, τὸν ἄξιο Πρόεδρο τῆς Παγκρητίου Ἑνώσεως, θερμὰ συγχαρητήρια γιὰ τὴν πρωτοβουλία σας. Τὰ συγχαρητήρια ἀνήκουν ἐπίσης στοὺς ἐκλεκτοὺς συνεργάτες σας στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς Παγκρητίου, ἀλλὰ καὶ στὰ κατὰ τόπους Κρητικὰ Σωματεῖα, ποὺ ἀνταποκρίθηκαν στὴν πρόσκλησή σας. Ἐπιτρέψτε μου ἀκόμη νὰ σᾶς ἐκφράσω καὶ τὶς θερμές

μου εὐχαριστίες γιὰ τὴ ξεχωριστὴ τιμή, ποὺ μοῦ κάνατε, νὰ μοῦ ἐμπιστευθεῖτε μιὰ ἀπὸ τὶς εἰσηγήσεις τοῦ συνεδρίου, πρᾶγμα ποὺ μοῦ δίδει τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ τόσους διαλεκτοὺς Κρῆτες καὶ νὰ μοιραστῶ τὶς ἀνησυχίες καὶ τὶς ἐλπίδες σας. Εὔχομαι τὸ συνέδριο αὐτὸ νὰ ἀποδειχθεῖ ἀφετηριακὸ γιὰ γενναιότερες πρωτοβουλίες.

Ἀγαπητοὶ συμπατριῶτες, Κυρίες καὶ Κύριοι,

Τὸ θέμα, ποὺ ἔχω τὴν τιμὴ νὰ σᾶς ἀναπτύξω, ὅπως διατυπώθηκε τελικά, εἶναι: Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΗΣ. Ἡ διατύπωση αὐτὴ δὲν προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενο· δὲν μᾶς λέγει δηλαδή, γιὰ τίνος τὴν ἐπιβίωση πρόκειται, τῆς Κρήτης ἢ τῆς παράδοσης. Ἐλπίζω πὼς θὰ γίνει γρήγορα κατανοητό, πὼς οἱ δυὸ ἔννοιες εἶναι συνάλληλες καὶ ὅτι οὔτε ἡ κρητικὴ παράδοση μπορεῖ νὰ ἐπιβιώσει χωρὶς τὴν Κρήτη, οὔτε ἡ Κρήτη δίχως τὴν παράδοσή της. Ζητούμενο τελικὰ εἶναι πάντως, τὸ κατὰ πόσον εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπιβίωση τῶν Κρητῶν μακρυὰ ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ μὲ ἀποδυναμωμένη τὴν παράδοσή της.

Ἐπειδὴ σὲ μιὰ τέτοια προβληματικὴ σεῖς κυρίως, οἱ ἀπόδημοι Κρῆτες, ἔχετε τὸν πρῶτο λόγο καὶ ἐπειδὴ στὸ τέλος τῆς ὁμιλίας μου διατυπώνω τρεῖς συγκεκριμένες προτάσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ χρειαστεῖ συζήτηση καὶ λήψη ὁρισμένων ἀποφάσεων, εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ χρησιμοποιήσω ἔτσι τὸ χρόνο ποὺ ἔχω στὴ διάθεσή μου, ὥστε ἡ εἰσήγηση νὰ μὴν εἶναι σὲ βάρος τῆς συζήτησης.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δὲν θὰ ἐπεκτοθῶ στὴν ἀνάλυση τοῦ ὅρου «παράδοση», οὔτε θὰ παρασυρθῶ στὴν παρακολούθηση τοῦ ὅλου προβλήματος τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς μετανάστευσης. Θὰ περιοριστῶ σὲ ἕνα ἐλάχιστο ἀριθμὸ διαπιστώσεων καὶ διευκρινήσεων, ποὺ θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ ἐντοπίσουμε καὶ νὰ κατανοήσουμε καλύτερα τὸ εἰδικότερο πρόβλημά μας. Τὸ ὅτι συμπεριλάβατε στὸ πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου καὶ τὸ πρόβλημα τῆς παράδοσης ὑποδηλώνει σαφῶς, ὅτι διακατέχεσθε ἀπὸ μιὰν ἀνησυχία τόσο γιὰ τοὺς κατοίκους τῆς Κρήτης, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς ἀπόδημους Κρῆτες. Καί, σίγουρα, δὲν ἔχετε ἄδικο νὰ ἀνησυχεῖτε. Τὸ Νησί μας βρίσκεται πράγματι στὴ φάση μιᾶς ραγδαίας πολιτιστικῆς ἀλλαγῆς. Μιᾶς ἀλλαγῆς, ποὺ ἡ ἔκταση ἡ ταχύτητα καὶ ἡ ποιότητά της ἀφήνει πολλοὺς ἔκπληκτους, ἄναυδους θὰ ἔλεγα καλύτερα καὶ ἐμβρόντητους. Καμμιὰ φορὰ ἔχει κανεὶς τὴν αἴσθηση, πὼς ἡ ἀλλοίωση ποὺ ἔχουν ἐπιφέρει τὰ τελευταῖα εἴκοσι χρόνια, εἶναι πολὺ μεγαλύτερη, ἀπὸ τὴν ἀλλοίωση ποὺ παρατηρήθηκε στὴ διαδρομὴ τῶν εἴκοσι αἰώνων, ποὺ προηγήθηκαν! Οἱ ἀνελέητοι διωγμοὶ στὰ χρόνια τῶν Σαρακηνῶν, π.χ., δὲν μπόρεσαν νὰ ἀποδυναμώσουν τὸ θρησκευτικὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ, ὅσο ἡ ὅπως φαίνεται κατευθυνόμενη ἀμφισβήτηση καὶ ἡ σαφῶς ἀντιπνευματικὴ νοοτροπία τῶν τελευταίων χρόνων. Κανεὶς πασᾶς δὲν μπόρεσε μὲ τὴ βία νὰ ταπεινώσει τόσο τὴν περηφάνεια τοῦ Κρητικοῦ, ὅσο τὸ κατορθώνει μὲ τὴν ἀσυδοσία του ὁ τελευταῖος σύγχρονος τουρίστας. Καμμιὰ μακραίωνη σκλαβιὰ δὲν μπόρεσε νὰ ξαρματώσει τόσο τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας, ὅσον ὁ σημερινὸς εὔκολος πλουτισμός, τὸ μισοσκόταδο τῆς DISCOTHEQUE, τὰ χάχανα καὶ τὰ σκύβαλα τῆς τηλεόρασης.

Τὴν ἴδια ὥρα, ὁ Κρητικὸς τῆς διασπορᾶς, εἴτε ζεῖ στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, ὅπως ἐσεῖς, εἴτε κυρίως στὴν ἀλοδαπή, παρακολουθεῖ μὲ ἀνησυχία, ἴσως καὶ μὲ κάποια ἀγωνία, τὴν προσαρμογὴ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐγγονιῶν του στὸ ξένο περιβάλλον καὶ διερωτᾶται· ὑπάρχει τρόπος καὶ ἐλπίδα νὰ διασωθεῖ ἡ ταυτότητά τους;

Οἱ ἐξελίξεις αὐτές, ὅπως γνωρίζομε ὅλοι, δὲν ἐντοπίζονται βέβαια μόνο στὴν Κρήτη. Βρισκόμαστε στὴ φάση μιᾶς παγκόσμιας πολιτιστικῆς σύρραξης, ποὺ εἶναι καὶ ὁ βασικὸς συντελεστὴς τῶν πολιτιστικῶν ἀλλοιώσεων, ποὺ μᾶς ἀνησυχοῦν τόσο. Μόνο κάτω ἀπὸ τὸ πρίσμα αὐτὸ τῆς παγκόσμιας κρίσης εἶναι δυνατὸ νὰ κατανοήσουμε σωστὰ καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ κλυδωνισμοῦ

τῆς παράδοσης στὴν Κρήτη καὶ στοὺς ἀπόδημους Κρῆτες. Γιατὶ ὅταν λέμε παράδοση, δὲν ἐννοοῦμε τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πολιτιστική μας κληρονομία καὶ συγκροτεῖ τὴν ταυτότητά μας ὡς μελῶν μιᾶς συγκεκριμένης κοινωνίας ἀνθρώπων, τῆς ἑλληνικῆς καὶ εἰδικότερα τῆς κρητικῆς κοινωνίας.

Ἂς ἀφήσουμε ὅμως γιὰ τὴν ὥρα τὸ Νησί μας κι' ἂς δοῦμε τὸν Κρητικὸ ἔξω ἀπὸ τὴν Κρήτη. Τὸ πρόβλημα τῆς σχέσης μὲ τὴν παράδοση καὶ ἑπομένως τὸ πρόβλημα τῆς αὐτοσυνειδησίας, τῆς ταυτότητας, δὲν τίθεται γιὰ τοὺς γεννημένους καὶ μεγαλωμένους στὴν Κρήτη μετανάστες. Ὅσο κι' ἂν υἱοθετήσουν κάποιους ξένους τρόπους σκέψης καὶ ζωῆς, ἡ Κρήτη θὰ κυριαρχεῖ στὴν καρδιά τους, στὸ ἦθος τους, στὴ νοσταλγία καὶ στὴν ἐλπίδα τους. Τὸ πρόβλημα τῆς παράδοσης καὶ τῆς ταυτότητας ἐμφανίζεται μὲ τὴν πρώτη γενιὰ τῶν μεταναστῶν καὶ παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία. Παιδιὰ ποὺ γεννήθηκαν στὴν Κρήτη καὶ ἀκολούθησαν τοὺς γονεῖς τους στὴν ἐσωτερικὴ ἀποδημία ἢ στὴν ἐξωτερικὴ μετανάστευση, διατηροῦν ὁπωσδήποτε κάποια βιώματα, ποὺ εἶναι ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία τους κατὰ τὸ χρόνο τῆς φυγῆς, μὲ τὸν τόπο καὶ τὸν τρόπο ποὺ ἔζησαν στὴν Κρήτη. Ἀντίθετα, παιδιὰ Κρητῶν, ποὺ γεννήθηκαν καὶ μεγαλώνουν ἔξω ἀπὸ τὴν Κρήτη, βρίσκονται κιόλας στὴν κατάσταση τῆς ἔλλειψης βιωμάτων προσωπικῆς ἐπαφῆς μὲ τὸ χῶρο. Ἡ ἔλλειψη αὐτὴ εἶναι παντελὴς ἢ μερικὴ μόνο, ἀνάλογα μὲ τὴ συνδρομὴ ἢ μὴ διαφόρων παραγόντων, ὅπως:

— Ἡ συχνότητα, ἡ διάρκεια καὶ ὁ βιωματικὸς πλοῦτος τυχὸν ταξιδίων τῆς οἰκογένειας ἢ καὶ μόνο τῶν παιδιῶν στὴν Κρήτη.

— Τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον (ἂν καὶ οἱ δυὸ γονεῖς εἶναι Κρῆτες ἂν ζοῦν μαζί τους ὁ παπποῦς, ἡ γιαγιὰ ἢ ἄλλοι συγγενεῖς, ἂν ζεῖ καὶ σὲ ποιό βαθμὸ στὴν οἰκογένειά τους ἡ Κρήτη).

Τὸ Κοινοτικὸ περιβάλλον ὁ βαθμὸς ὀργάνωσης τοῦ κρητικοῦ στοιχείου στὸν τόπο τῆς ἀποδημίας καὶ ὁ βαθμὸς συμβολῆς του στὴ δημιουργία κρητικῆς ταυτότητας τοῦ παιδιοῦ.

Μιὰ διαφοροποίηση παρατηρεῖται, ὅταν θυγατέρες Κρητῶν παντρεύονται μὴ Κρῆτες, ἄλλους Ἕλληνες δηλ. ἢ καὶ ἀλλοεθνεῖς, ποὺ εἶναι στὴν περίπτωση αὐτὴ συνήθως καὶ ἑτερόδοξοι ἢ ἑτερόθρησκοι. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς τὰ παιδιά, παρὰ τὸ ὅτι ἀνατρέφονται ἀπὸ τὴ μάνα, τείνουν νὰ ἀποκτήσουν τὴν ταυτότητα τοῦ πατέρα. Αὐτὸ βέβαια δὲν εἶναι ἀπόλυτο. Ἔχομε περιπτώσεις, ποὺ Κρητικοποῦλες ἐμφυσοῦν στὴ συνείδηση τῶν παιδιῶν τους θερμότερη ἀγάπη γιὰ τὴν Κρήτη, ἀπὸ ἐκείνη ἀμιγῶς κρητικῶν οἰκογενειῶν. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέξουμε ἰδιαίτερα τὴν ἀγωγὴ τῆς κρητικοπούλας στὴ διασπορά.

Σημαντικὴ διαφοροποίηση παρατηρεῖται, τέλος, ἀνάμεσα στὴν ἀ π ο δ η μ ί α, στὴν π ρ ο σ ω ρ ι ν ὴ καὶ στὴ μόνιμη μ ε τ α ν ά σ τ ε υ σ η. Στὴν περίπτωση τῆς ἐσωτερικῆς ἀποδημίας, δηλαδὴ τῆς ἐγκατάστασης Κρητῶν σὲ ἄλλες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας, ἔχομε βέβαια μιὰ σταδιακὴ ἀποδυνάμωση τῆς κρητικῆς ταυτότητας, δὲν ἀντιμετωπίζομε ὅμως ἐθνικὸ πρόβλημα. Στὴν προσωρινὴ μετανάστευση, σὲ κείνη δηλ. ποὺ ἡ ἐπιστροφὴ στὴν πατρίδα παραμένει βραχυπρόθεσμος ἢ μακροπρόθεσμος στόχος, παρατηροῦνται σοβαρά, ὄχι ὅμως δισεπίλυτα προβλήματα ταυτότητας. Τέτοια μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἡ πρόσφατη μετανάστευση πρὸς τὴ Δυτικὴ Γερμανία καὶ τὶς ἄλλες εὐρωπαϊκὲς ἢ μερικὲς ἀφρικανικὲς χῶρες. Ἀντίθετα, ἡ μόνιμη μετανάστευση, κυρίως ἐκείνη πρὸς τὴν Ἀμερικὴ καὶ τὴν Αὐστραλία, ἐπιφέρει γρήγορες καὶ λίγο - πολὺ τελεσίδικες ἀλλοτριωτικὲς διαφοροποιήσεις.

Ἕνας παράγοντας, ποὺ πρέπει νὰ λάβουμε σοβαρὰ ὑπόψη μας, εἶναι ὁ βαθμὸς ἀφομοιωματικῆς βούλησης καὶ πολιτικῆς τῶν διαφόρων χωρῶν, στὶς ὁποῖες ζεῖ ὁ ἀπόδημος. Ὁ παράγοντας αὐτὸς ἰσχύει, σχετικὰ ἔστω, καὶ γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ μετανάστευση.

Στὴν Ἑλλάδα τὸ νεώτερο σχολεῖο εἶναι ὄργανο ἀφομοίωσης. Στόχος του εἶναι νὰ διαμορφώσει τὸν Ἕλληνα, τὸν κάθε Ἕλληνα, σύμφωνα μὲ ἑνιαῖο, πανομοιότυπο πρότυπο, χωρὶς τοπικὴ διαφοροποίηση. Λέγω τὸ νεώτερο σχολεῖο, γιατὶ παλαιότερα δὲν ἦταν ἔτσι τὰ πράγματα. Θυμοῦμαι μιὰ ταραχώδη συνεδρία ποὺ εἴχαμε ὅταν ὑπηρετοῦσα στὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιντοῦτο, ποὺ προκλήθηκε ἀπὸ ἕνα ἐρώτημά μου, σχετικὸ μὲ τὸν βασικὸ προσανατολισμὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μας πολιτικῆς. Τὸ ἐρώτημα, καὶ σήμερα νομίζω καὶ πάντα ἦταν περίπου τὸ ἑξῆς: Συμφέρει ἐθνικὰ ἡ ἀποδυνάμωση τῶν τοπικῶν παραδόσεων: Συμφέρει νὰ συμβάλλει τὸ σχολεῖο στὴν ἄμβλυνση ἢ ἀκριβέστερα νὰ ἐπιβάλλει τὸ σχολεῖο τὴν ἄμβλυνση τῆς συνείδησης τοῦ Ἠπειρώτη --τοῦ Βορειοηπειρώτη!— τοῦ Μακεδόνα, τοῦ Πελοποννήσιου, τοῦ Κρητικοῦ, τοῦ Πόντιου, τοῦ Μικρασιάτη —ποὺ ἀκόμη τὸν ἀποκαλοῦμε, ταπεινώνοντάς τον, «πρόσφυγα»— τοῦ Αἰγυπτιώτη, τοῦ Κωνσταντινουπολίτη; Ἢ μήπως θᾶταν προτιμότερο, ἐθνικὰ ἀναγκαῖο ἔλεγα τότε, νὰ διασωθεῖ καὶ νὰ ἀξιοποιηθεῖ ὁ πολιτιστικὸς αὐτὸς πλοῦτος τοῦ Γένους; Δυστυχῶς δὲν ὑπῆρξε καὶ δὲν ὑπάρχει κατανόηση καὶ μέριμνα πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, σὲ ἀντίθεση μὲ πολλὲς χῶρες τῆς ΕΟΚ, π.χ., ὅπου καλλιεργοῦνται μὲ περισσὴ ἐπιμέλεια οἱ τοπικὲς παραδόσεις. Ἔτσι, ἀκόμη καὶ τὰ δικά μας παιδιά, ποὺ φοιτοῦν σὲ σχολεῖα τῆς Κρήτης, δὲν ἔχουν σχεδὸν καμμιὰ ξεχωριστὴ δυνατότητα ἢ ἀφορμὴ νὰ συνδεθοῦν, διὰ τοῦ σχολείου, μὲ τὸ πολιτιστικὸ περιβάλλον τῆς Κρήτης, τὸ σύγχρονο καὶ πολὺ λιγότερο βέβαια ἐκεῖνο παλαιότερων ἐποχῶν. Παράδειγμα ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας τῆς Κρήτης, ποὺ δικαιολογημένα περιλαμβάνεται, ὡς ἰδιαίτερη εἰσήγηση, στὸ πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου. Τὸ Κρητικόπουλο, παίρνοντας τὸ ἀπολυτήριο τοῦ Γυμνασίου ἢ καὶ τοῦ Λυκείου ἀκόμη, διατηρεῖ στὴ μνήμη του περίπου ὅ,τι καὶ κάθε ἄλλο Ἑλληνόπουλο: τὸν Κολοκοτρώνη, τὸ Δράμαλη, τὸν Ἀλῆ - Πασᾶ καὶ τὴ Φροσύνη, τὸ Σούλι καὶ ἴσως σὰν περιθωριακὸ ἐπεισόδιο τὸ Ἀρκάδι!

Ἡ κατάσταση αὐτή, σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὶς φοβερὲς ἀλλοτριωτικὲς ἐπιδράσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες μιλήσαμε στὴν ἀρχή, ἐπιβάλλει ἀφύπνιση καὶ συστράτευση ὅλων μας, μὲ τὴν πεποίθηση, πὼς ὁ σωστὸς Κρητικὸς εἶναι καὶ σωστὸς Ἕλληνας καὶ σωστὸ μέλος τῆς παγκόσμιας κοινωνίας. Ὁ δίχως ρίζες, ἀντίθετα, ὁ χωρὶς παραδόσεις, εἶναι ἕρμαιο τῶν περιστάσεων, ἀνερμάτιστο καράβι, ἀνίκανο ν' ἀντισταθεῖ στὴν ὁρμὴ τῶν ὁποιων ἀνέμων!

Στὸ χῶρο τῆς διασπορᾶς, ἡ κρατικὴ πολιτικὴ ποικίλει ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, ὅπως εἶναι ἀσφαλῶς γνωστό. Μερικὲς Κυβερνήσεις εὐνοοῦν τὴν ἐθνικὴ ἐκπαίδευση τῶν μεταναστῶν, ἄλλες ἀδιαφοροῦν γι' αὐτὴν καὶ ἄλλες τὴν παρεμποδίζουν, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὴν εὐνοϊκὴ ἢ μὴ κρατικὴ μεταναστευτικὴ πολιτική, γεγονὸς εἶναι ὅτι κάθε ξένο κοινωνικὸ περιβάλλον ἀσκεῖ ἀφομοιωτικὴ καὶ ἑπομένως ἀλλοτριωτικὴ ἐπίδραση.

Μὲ στοιχειώδη ρεαλισμὸ ἐπιβάλλεται νὰ ἀποδεχτοῦμε τὰ ἀναπόφευκτα. Ταυτόχρονα ὅμως πρέπει νὰ διαγνώσουμε ἔγκαιρα τὰ ἐφικτὰ καὶ νὰ διασφαλίσουμε τὴν ἀξιοποίησή τους. Ἀναπόφευκτα καὶ ὡς ἕνα βαθμὸ εὐκταία εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, ἡ ἔνταξη τοῦ ἀπόδημου ἢ τοῦ μετανάστη Κρητικοῦ στὸ κοινωνικὸ περιβάλλον ποὺ τὸν φιλοξενεῖ, στὸ περιβάλλον τῆς καινούργιας του πατρίδας. Ὅπως ἀναπόφευκτη εἶναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀλλαγή, ποὺ ἐπέρχεται ἀναγκαστικὰ μὲ τὴν τεχνολογία, τὴν ἐκβιομηχάνιση, τὴν ἀστικοποίηση, τὴν ἀποδιοργάνωση τῆς παραδοσιακῆς ἀγροτικῆς κοινωνίας μας καὶ γενικὰ μὲ τὴν εἰσροὴ ὅλων ἐκείνων τῶν στοιχείων, ποὺ μορφοποιοῦν τὴ ζωὴ σὲ παγκόσμια ἔκταση. Ἐφικτή, ἀντίθετα, καὶ ἐπειγόντως ἀναγκία εἶναι, νομίζω, ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀποδοχὴ ἑνὸς ἑνιαίου κέντρου ἀναφορᾶς, πρὸς τὸ ὁποῖο θὰ στρέφεται ὁ Ἑλληνισμός, κάθε φορὰ ποὺ θὰ θέλει νὰ ἐλέγξει τὴν πορεία του καὶ τὴν αὐθεντικότητα τῆς ταυτότητάς του. Ὅσο κι' ἂν τὸ σύγχρονο κλίμα δὲν εἶναι εὐνοϊκό, ἐγὼ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, πὼς ἔξω ἀπὸ τὴν ἑλληνορθόδοξη παράδοση καὶ κληρονομιά μας ἄλλο

γητη δυναπότητα καὶ ἀνεκπλήρωτη ἀναγκαιότητα, ἐφ' ὅσον λείπουν ἢ στὸ βαθμὸ ποὺ δὲν ἀποδίδουν οἱ φορεῖς τῆς ἐνσάρκωσής του. Στὴν Κρήτη, γιὰ νὰ ἀναφέρω ἕνα παράδειγμα, δημιουργήσαμε τὴν Ἑταιρεία Θεάτρου Κρήτης, πού, ἂν δὲν κάνω λάθος, ἀποτελεῖ τὸ μόνο θεσμὸ δυναμικῆς παγκρήτιας συνεργασίας, μὲ θετικά, νομίζω, ἀποτελέσματα. Μόλις τελευταῖα ἔγινε δεκτὴ πρότασή μου γιὰ παγκρήτια συνεργασία στὸ χῶρο τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοήκησης καὶ λειτουργεῖ ἤδη, μὲ δυσκολίες, ἀλλὰ καὶ καλὲς προοπτικές, ὁ Σύνδεσμος τῶν Ἑνώσεων Δήμων καὶ Κοινοτήτων τῆς Κρήτης. Οἱ ἑταιρεῖες λαϊκῆς βάσης, γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ γίνει εἰδικὴ εἰσήγηση στὸ συνέδριο, μποροῦν νὰ ἀναδειχθοῦν σὲ δημιουργικοὺς φορεῖς εὐρύτερης συνεργασίας, ἂν ἀποφύγουν τὸν ἀνταγωνισμὸ καὶ θέσουν στόχους, ποὺ θὰ ὑπηρετήσουν ὅλη τὴν Κρήτη.

Δὲν ἀρκοῦν ὅμως ὅλ' αὐτά. Χρειάζονται πολὺ περισσότερα. Χρειάζεται πρὶν ἀπ' ὅλα ἡ συνειδητοποίηση τῶν κινδύνων καὶ μάλιστα ἡ βούληση γιὰ ἐπιβίωση τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς Κρήτης Κρητῶν, Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς καλεῖσθε νὰ ἐνεργοποιηθεῖτε σεῖς οἱ ἀπόδημοι. Ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸν καθημερινὸ τάραχο τῶν παθῶν καὶ τὶς μικρότητες τῶν μεγάλων καὶ τῶν εὐτελῶν συμφερόντων, μπορεῖτε καὶ —ἐπιτρέψτε μου νὰ προσθέσω— ὀφείλετε νὰ συνδράμετε τὸ Νησί μας μὲ χίλιους τρόπους, γιὰ Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ προέχει γιὰ σᾶς δὲν εἶναι, νομίζω, τὸ νὰ σώσετε τὴν Κρήτη, ἀλλὰ τὸ νὰ περισώσετε τὸν ἑαυτό σας, τὰ παιδιά σας, τὰ ἐγγόνια σας. Γιατὶ μόνο τότε μπορεῖ καὶ ἡ Κρήτη νὰ προσβλέπει, μακροπρόθεσμα, στὴ βοήθειά σας. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτή, ἡ σημερινὴ σύναξη, ὡς ἀπόπειρα ὑπέρβασης τοῦ κατακερματισμοῦ τῶν δυνάμεων, πρέπει νὰ χαιρετισθεῖ ὡς βῆμα θετικὸ καὶ ἐλπιδοφόρο. Οἱ κατὰ τόπους Σύλλογοι Κρητῶν καὶ τὰ Σωματεῖα, ποὺ συνδέονται μὲ μιὰ ὁρισμένη Ἐπαρχία ἢ καὶ μὲ ἕνα χωριὸ τῆς Κρήτης, μποροῦν, χωρὶς ἀμφιβολία, νὰ διαδραματίσουν θετικὸ ρόλο, ὅπως ἔχει ἀποδειχθεῖ πολλὲς φορὲς μέχρι σήμερα. Ὅλοι μαζὶ ὅμως πρέπει νὰ συγκλίνουν τὸ κοινὸ φορέα συνεργασίας γιὰ τὴν προαγωγὴ τῶν εὐρύτερης σημασίας ὑποθέσεων τῆς Κρήτης ἢ τῶν Κρητῶν τῆς διασπορᾶς. Ἐλπίζω ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴ λήξη τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ θὰ ἔχουν συμφωνηθεῖ οἱ μορφὲς τῆς παραπέρα συνεργασίας στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο Οἱ προτάσεις ποὺ ἔχω τὴν τιμὴ νὰ διατυπώσω ἀμέσως τώρα, ἐλπίζω νὰ συμβάλλουν πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή.

Ὅσον ἀφορᾶ στοὺς Κρῆτες τῆς ἀλλοδαπῆς ἡ κατάσταση μᾶς εἶναι περίπου γνωστή. Μᾶς συγκινεῖ ἡ ζωτικότητα τῶν Κρητῶν τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Καναδᾶ, τῆς Αὐστραλίας. Μᾶς ἐνθαρρύνει ἡ ὀργάνωση τῶν Κρητῶν Δυτικῆς Εὐρώπης, ὕστερ' ἀπὸ σχετικὴ πρωτοβουλία τοῦ Μητροπολίτου Εἰρηναίου.

Ὁπωσδήποτε, ὅμως, θεωροῦμε ἀναγκαῖο νὰ γίνει συστηματικὴ ἐργασία καὶ νὰ μεθοδευθεῖ ταχύρρυθμη συνεργασία ὅλων τῶν φορέων, τῆς Κρήτης καὶ τῆς διασπορᾶς Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ θεωροῦμε ἐπειγόντως ἀπαραίτητη τὴν ἀνάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιῶν, μὲ τὶς ὁποῖες θὰ πειραματιστοῦμε, θὰ ἀσκηθοῦμε στὴ συνεργασία, θὰ διαπιστώσουμε τὶς δυσκολίες καὶ θὰ ἀναζητήσουμε τρόπους νὰ τὶς ξεπεράσουμε. Καλὸ θὰ ἦταν νὰ εἶχε προηγηθεῖ μελέτη, ἱεράρχηση καὶ λεπτομερειακὴ μεθόδευση. Ἂς ἀρχίσουμε ὅμως μὲ ἕνα - δυὸ προγράμματα. Δὲν χρειάζεται νὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα. Σημασία ἔχει ἡ ἀρχή.

Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ θὰ ἤθελα, στὰ πλαίσια τῶν προβληματισμῶν τῆς εἰσήγησής μου, νὰ τελειώσω μὲ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν συνοπτικὴ παρουσίαση τριῶν προγραμμάτων - προτάσεων πρὸς τὸ συνέδριό σας. Στὴν οὐσία πρόκειται γιὰ τρεῖς ὄψεις ἢ τομεῖς ἑνὸς ἐνιαίου προγράμματος.

Θὰ ἤθελα νὰ χρησιμοποιήσω συμβολικὰ ἕνα ὄνομα—μήνυμα τῆς μυθολογίας μας καὶ νὰ τιτλοφορήσω τὴν πρότασή μου ὡς «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΙΟΣ». Τὸν θυμᾶστε σίγουρα τὸν Ἀνταῖο, τὸ γιὸ τοῦ Ποσειδῶνα καὶ τῆς Γῆς, ποὺ ἀντλοῦσε δυνάμεις ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ μὲ τὴ μητέρα—Γῆ, καὶ ποὺ τὸν ἔπνιξε ὁ Ἡρακλῆς, σηκώνοντάς τον ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ

τὸ πάτριο ἔδαφος, ὡς αἰτία ἀλλοτρίωσης, ἀποδυνάμωσης καὶ θανάτου, δὲν εἶναι μένο θέμα τῆς μυθολογίας, δηλαδὴ συμπυκνωμένη ἐμπειρία πολλῶν γενεῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ παρόντος πολυποίκιλα μαρτυρούμενη πραγματικότητα.

Τὸ πρόγραμμα «ΑΝΤΑΙΟΣ», ποὺ προτείνουμε, προβλέπει φιλοξενία στὴν Κρήτη παιδιῶν ἀποδήμων Κρητῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν διακοπῶν. Σκοπὸς τοῦ προγράμματος πρῶτος καὶ κύριος εἶναι ἡ ἀνασύνδεση μὲ τὸ ζωηφόρο «ἔδαφος» τῆς μητρῴας γῆς, μὲ τὴν Ἱστορία της, τὸν πολιτισμό της, τοὺς ἀνθρώπους της. Εἶναι ἀκόμη ἡ τόνωση τῶν οἰκογενειακῶν καὶ συγγενικῶν δεσμῶν, ἡ συνάντηση μὲ νέους τῆς Κρήτης, ἡ καλλιέργεια φιλίας καὶ πνεύματος συνεργασίας ἀνάμεσα στοὺς ἀπόδημους νέους καὶ ὁ ἀπὸ κοινοῦ στοχασμὸς γιὰ τὸ μέλλον καὶ τῆς Κρήτης καὶ τῶν ξενητεμένων παιδιῶν της. Ἀναβάπτισμα δηλαδὴ καὶ ἱκάνωση γιὰ ἀνάληψη ἡγετικοῦ ρόλου στὴ ζωὴ τῶν Κοινοτήτων τῆς διασπορᾶς, ὅπως θὰ ἐξηγήσουμε εἰδικότερα παρακάτω.

Ἡ πρόταση αὐτὴ δὲν εἶναι καινούργια. Ἔχει τὴν προϊστορία της στὴν ὁποία θεωρῶ σκόπιμο νὰ κάμω μιὰ σύντομη ἀναδρομή. Τὴ σκέψη αὐτὴ εἶχα διατυπώσει γιὰ πρώτη φορὰ κατὰ τὸ Α΄ Παγκόσμιο Συνέδριο Κρητῶν, τοῦ 1969. Τὴν ἐπανέλαβα κατὰ τὸ Β΄ Συνέδριο καὶ τὸ Συνέδριο τῆς Παγκρητικῆς Ἀμερικῆς, τοῦ 1972. Οἱ τότε συνθῆκες δὲν εὐνοοῦσαν ὑλοποίηση τῆς προτάσεως. Τὸ 1977 ἐπανήλθαμε σ' αὐτὴ τὴν ἰδέα καὶ προγραμματίστηκε ἡ φιλοξενία 40—50 παιδιῶν Κρητῶν τῆς Ἀμερικῆς στὴν Κρήτη γιὰ τὸ θέρος τοῦ 1978, ὑπὸ μορφὴ μιᾶς πρώτης γενικῆς δοκιμῆς. Ἔγινε συνεννόηση μὲ τοπικοὺς παράγοντες, μὲ τὴν Παγκρήτιο Ἀθηνῶν καὶ τὴν Παγκρητικὴ Ἀμερικῆς Πραγματοποιήθηκε συνάντηση στὴν Ἀθήνα, στὰ πλαίσια «γεύματος ἐργασίας» (στὸ ξενοδοχεῖο «KING GEORGE»), στὸ ὁποῖο παρακάθησαν ὁ τότε Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν Κώστας Τρικούπης, ὁ Πρόεδρος τῆς Παγκρητίου κ. Βογιατζάκης, ὁ Πρόεδρος τῆς Παγκρητικῆς κ. Τσουρούνης καὶ ὁ ὁμιλῶν. Συμφωνήθηκαν τὰ ἑξῆς: Ἡ Παγκρητικὴ Ἀμερικῆς θὰ κάμει τὴν ἐπιλογὴ τῶν παιδιῶν.

Τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, κατὰ κύριο λόγο, καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης θὰ ἔχει τὴν ὅλη εὐθύνη γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ ἐκτέλεση τοῦ προγράμματος στὴν Κρήτη. Ἀκολούθησε περίοδος ἐντατικῆς προεργασίας στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Κρήτη, πυκνὴ ἀλληλογραφία, καταρτισμὸς Ἐπιτροπῶν, ἐπιλογὴ οἰκογενειῶν, ποὺ θὰ φιλοξενοῦσαν τὰ παιδιὰ κλπ. Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα, διαπιστώσαμε ὅτι στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν δὲν εἶχε γίνει δυστυχῶς ἡ ἀπαραίτητη προσημείωση καὶ δὲν ὑπῆρχε σχετικὸ κονδύλιο γιὰ τὰ εἰσιτήρια. Τὸ πρόγραμμα ἐγκαταλείφθηκε, πρὸς ἀπογοήτευση ὅλων μας!

Γνωρίζομε πὼς ἡ Παγκρητικὴ Ἀμερικῆς διατηρεῖ τὸ ἐνδιαφέρον της. Ἴσως ὅμως εἶναι προτιμότερο νὰ ἐγκαινιάσουμε τὸ πρόγραμμα «ΑΝΤΑΙΟΣ» τὸ ἐρχόμενο καλοκαίρι, δοκιμαστικά, μὲ δικά σας παιδιά, τῶν κρητικῶν παροικιῶν τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου. Θὰ σᾶς δώσω μιὰ γενικὴ εἰκόνα τοῦ προγράμματος. Μποροῦν νὰ φιλοξενηθοῦν, σὲ διαφορετικὰ χρονικὰ διαστήματα δυὸ ὁμάδες παιδιῶν, ἀρρένων καὶ θηλέων, μεταξὺ 14 καὶ 16/17 ἐτῶν, γιὰ διάστημα 3—4 ἑβδομάδων. Κατὰ τὶς πρῶτες 8—10 μέρες θὰ παραμείνουν στὴν Ὀρθόδοξο Ἀκαδημία, γιὰ νὰ γνωριστοῦν μεταξύ τους, νὰ ἀκούσουν εἰδικὰ ἐνημερωτικὴ μαθήματα γιὰ τὴν Κρήτη καὶ νὰ ἐπισκεφθοῦν ἀρχαιολογικοὺς καὶ ἄλλους χώρους. Στὴ συνέχεια θὰ φιλοξενηθοῦν, γιὰ δυὸ ἑβδομάδες περίπου, σὲ οἰκογένειες συγγενῶν τους ἤ, ἂν δὲν ὑπάρχουν ἢ ἂν δὲν πληροῦν ὁρισμένες προϋποθέσεις, σὲ ἄλλες οἰκογένειες, ποὺ εἶμαι σίγουρος ὅτι θὰ θελήσουν νὰ συνεργαστοῦν. Στὶς οἰκογένειες αὐτὲς θὰ δοῦν συγκεκριμένες ὁδηγίες, ὥστε νὰ διευκολυνθοῦν τὰ παιδιὰ νὰ ἐπικοινωνήσουν ὅσο γίνεται καλύτερα μὲ τὸ χῶρο καὶ τοὺς ἀνθρώπους του. Τέλος θὰ συγκεντρωθοῦν καὶ πάλι γιὰ 3—4 ἡμέρες στὴν Ἀκαδημία γιὰ ἀξιολόγηση τοῦ προγράμματος καὶ διατύπωση σκέψεων γιὰ τὸ μέλλον.

Φυσικὰ θὰ δημιουργηθοῦν δαπάνες, ποὺ ὑπολογίζω νὰ περιοριστοῦν στὸ ποσὸ τῶν 5—6 χιλιάδων δραχμῶν γιὰ κάθε παιδί, μὲ τὴν προϋπόθεση, ὅτι τὸ κύριο μέρος τῆς δαπάνης ἢ τῆς φιλοξενίας θὰ ἀναλάβει, γιὰ τὴν πρώτη αὐτὴ δοκιμαστικὴ περίοδο, ἡ Ὀρθόδοξος Ἀκαδημία. Τὸ Ὑπουργεῖο Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν ἢ ἄλλοι φορεῖς θὰ θελήσουν ἴσως νὰ βοηθήσουν. Λεπτομερειακὸς προϋπολογισμὸς μπορεῖ νὰ συνταχθεῖ μετὰ τὴν υἱοθέτηση τοῦ προγράμματος.

Ἂν τὸ πρόγραμμα τοῦτο μᾶς πείσει, θὰ πρέπει νὰ μελετηθεῖ ἡ μελλοντικὴ μορφή του καὶ κυρίως ἡ διεύρυνσή του, ὥστε νὰ περιλάβει καὶ τοὺς Κρῆτες τῆς διασπορᾶς, κυρίως αὐτούς. Οἱ δυνατότητες φιλοξενίας στὴν Κρήτη εἶναι πολλές. Μόνο τὰ ἐκκλησιαστικὰ Ἱδρύματα ἂν διατεθοῦν —καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνει— ἔχομε τοὐλάχιστο 2.000 κρεβάτια διαθέσιμα γιὰ ὅλο τὸ καλοκαίρι. Φυσικὰ δὲν θὰ φθάσουμε σὲ τέτοιους ἀριθμούς. Ἁπλῶς ἐπισημαίνω τὶς δυνατότητες, ποὺ θὰ αὐξηθοῦν ἀργότερα μὲ τὶς φοιτητικὲς ἑστίες καὶ ἄλλους χώρους, ποὺ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἐξευρεθοῦν, κυρίως ὅμως μὲ τὴν εὐαισθητοποίηση οἰκογενειῶν, μιὰ καὶ στόχος βασικὸς δὲν εἶναι ὁ ἐγκλεισμὸς τῶν παιδιῶν σ' ἕνα Ἱδρυμα.

Ἐννοεῖται ὅτι ἕνα τέτοιο πρόγραμμα ἔχει μακροδιάστατες προοπτικές. Ἕνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς στόχους του πρέπει νὰ εἶναι ἡ τελικὴ ἐπιλογὴ τῶν πιὸ προικισμένων παιδιῶν, ἀπὸ τὰ πολλά, ποὺ θὰ φιλοξενοῦνται κάθε φορά· Τὰ ἱκανότερα αὐτὰ παιδιὰ θὰ τύχουν στὴ συνέχεια εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ θὰ ἀναδειχθοῦν σὲ ἡγετικὰ σ τ ε λ έ χ η. Στελέχη γιὰ τὸ ἴδιο τὸ πρόγραμμα «ΑΝΤΑΙΟΣ», γιὰ τὰ Τμήματα νεότητας, ποὺ λειτουργοῦν ἢ πρέπει νὰ λειτουργήσουν σὲ κάθε Κοινότητα καὶ ἀργότερα σὲ στελέχη τῶν ἴδιων τῶν Κοινοτήτων. Μὲ τὴν ἴδια αὐτὴ μακροδιάστατη προοπτικὴ θὰ πρέπει ἀπὸ τώρα νὰ ἀρχίσει ἡ καλλιέργεια τῆς ἰδέας, παιδιὰ Κρητῶν τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου καὶ μάλιστα τοῦ ἐξωτερικοῦ νὰ προτιμοῦν νὰ ἐκπαιδεύονται, γιὰ ὁρισμένο τοὐλάχιστο διάστημα ἢ καὶ ἐξ ὁλοκλήρου, στὶς Ἀνώτερες καὶ μάλιστα στὶς Ἀνώτατες Σχολὲς τῆς Κρήτης. Ἀπὸ τὶς Σχολὲς κυρίως αὐτὲς πρέπει νὰ προσέλθει τελικὰ ἡ ἡγεσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση, ὅτι τὰ Ἀνώτατα Πνευματικὰ Ἱδρύματα τῆς Κρήτης θὰ συνειδητοποιήσουν ἐγκαίρως καὶ θὰ ἀποδεχθοῦν τὴν εἰδικὴ αὐτὴ ἀποστολή τους.

Περιορίζομαι στὴν πολὺ συνοπτικὴ αὐτὴ περιγραφὴ τῆς πρώτης ἐφαρμογῆς τοῦ προτεινόμενου προγράμματος «ΑΝΤΑΙΟΣ», γιὰ νὰ προχωρήσω τώρα στὴ δεύτερη πρότασή μου. Ἡ πρόταση αὐτὴ ἀναφέρεται στὴ συγκρότηση ἑνὸς ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΡΗΤΩΝ. Καὶ ἡ σκέψη αὐτὴ ἔχει μιὰ σύντομη προϊστορία. Τὸ περασμένο καλοκαίρι πραγματοποιήθηκε στὴν Κρήτη, ὑπὸ τὴν εὐθύνη τῆς Ὀρθοδόξου Ἀκαδημίας, ἐπιμορφωτικὸ Σεμινάριο γιὰ ὁμογενεῖς ἐκπαιδευτικούς, στὰ πλαίσια εἰδικοῦ προγράμματος τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων. Πῆραν μέρος περίπου 90 ἐκπαιδευτικοὶ ἀπὸ τὶς ΗΠΑ, τὸν Καναδᾶ, τὴν Εὐρώπη καὶ χῶρες τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ διαπιστώσεις μας ἀπὸ τὸ Σεμινάριο αὐτό, σὲ συνδυασμὸ μὲ ἀνάλογες ἐμπειρίες ἀπὸ προηγούμενα χρόνια, μὲ παρακίνησαν νὰ προτείνω τὴ συγκρότηση ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΑΠΟΔΗΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ. Πρόκειται γιὰ ἕνα καθαρὰ ἐπιστημονικὸ ὄργανο, ποὺ θὰ συνδράμει τὶς ἁρμόδιες κρατικὲς Ὑπηρεσίες καὶ τὶς Κοινότητες τῶν Ὁμογενῶν νὰ ἐπιτελοῦν πιὸ ἀποτελεσματικὰ τὸ παιδευτικό τους ἔργο. Ὁ παριστάμενος στὸ Σεμινάριο ἐκεῖνο ἁρμόδιος Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ὁ Διευθυντὴς Παιδείας τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς καὶ ὅλοι οἱ σύνεδροι ἐπιδοκίμασαν τὴν πρόταση καὶ παρακάλεσαν τὴν Ὀρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης νὰ φιλοξενήσει τὴν ἕδρα τῆς Γραμματείας τοῦ Συμβουλίου καὶ νὰ συντονίσει τὸ ὅλο ἔργο. Στὴ διάρκεια τοῦ Σεμιναρίου ἐνημερώθηκε καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν, ποὺ προσῆλθε καὶ ὁμίλησε πρὸς τοὺς συ-

νέδρους. Φυσικά, ἡ ὑλοποίηση τοῦ σχεδίου αὐτοῦ θὰ χρονίσει κάπως. Διερωτῶμαι λοιπόν, γιατί νὰ μὴν προταχθεῖ ἡ συγκρότηση ἑνὸς λιγότερο φιλόδοξου καὶ ἀπαιτητικοῦ ὀργάνου, ὅπως θὰ εἶναι τὸ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΝΕΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΡΗΤΩΝ, ποὺ θὰ χρησιμεύσει καὶ ὡς πειραματικὸ προστάδιο γιὰ τὸ εὐρύτερο σχέδιο.

Τὸ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΝΕΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΡΗΤΩΝ θὰ εἶναι ἐπίσης ἕνα καθαρὰ ἐπιστημονικὸ ὄργανο, ἀπαλλαγμένο αὐστηρὰ ἀπὸ κάθε κομματικὴ ἢ ἄλλη σκοπιμότητα, καὶ θὰ ἐπεξεργάζεται λύσεις ἁπλές, προσαρμοσμένες στὶς κατὰ τόπους συνθῆκες καὶ εὔκολα ἐφαρμόσιμες. Στὸ Συμβούλιο αὐτὸ θὰ κληθοῦν νὰ συνεργαστοῦν ὄχι μόνον εἰδικοὶ ἐπιστήμονες, ἀλλὰ καὶ δοκιμασμένα στελέχη τῶν διαφόρων παροικιῶν μας, ποὺ εἶναι καὶ οἱ ἁρμοδιότεροι νὰ μᾶς ποῦν, ποιές εἶναι οἱ πραγματικὲς ἀνάγκες καὶ οἱ πρόσφορες λύσεις, τὶς ὁποῖες ἄλλωστε θὰ κληθοῦν οἱ ἴδιοι νὰ ἐφαρμόσουν.

Ἂν τὸ Συνέδριο υἱοθετήσει κατ' ἀρχὴν καὶ αὐτὴ τὴν πρότασή μου, θὰ ἤμουν πρόθυμος, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιθυμεῖτε, φυσικά, νὰ ἐπεξεργασθῶ λεπτομερὲς σχέδιο προκειμένου νὰ μελετηθεῖ ἀπὸ τὶς κατὰ τόπους Κοινότητες καὶ νὰ ὁριστικοποιηθεῖ σὲ ἕνα ἄλλο συνέδριό σας, ποὺ ἐλπίζω πὼς δὲν θὰ βραδύνει νὰ συνέλθει καὶ στὸ ὁποῖο καλὸ θὰ ἦταν νὰ μετέχουν καὶ ἐκπρόσωποι τῶν Κρητῶν τῆς ἀλλοδαπῆς. Στὸ σημεῖο αὐτὸ μάλιστα, θὰ πρότεινα νὰ συνέρχεσθε, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Σωματείων, δυὸ φορὲς τὸ χρόνο· μιὰ φορὰ στὴν Κρήτη καὶ μιὰ δεύτερη φορὰ σὲ ἄλλη περιοχὴ τῆς Ἑλλάδας.

Ἐννοεῖτε ὅτι τὸ Συμβούλιο Νεότητας, ποὺ θὰ εἶναι ἕνα κεντρικὸ ὄργανο, μὲ παραρτήματα κατὰ χῶρες καὶ παροικίες, θὰ ἀναλάβει ἀργότερα καὶ τὸ πρόγραμμα «ΑΝΤΑΙΟΣ» καὶ ὅποια ἄλλα προγράμματα θὰ κριθεῖ ἀναγκαῖο νὰ ἐκτελεστοῦν. Ἐννοεῖται ἐπίσης, ὅτι τὰ στελέχη, γιὰ τὰ ὁποῖα μιλήσαμε παραπάνω, θὰ πλαισιώσουν τελικὰ καὶ τὸ Συμβούλιο καὶ θὰ ἀποτελέσουν τὸ ἀνὰ τὸν κόσμο ἐπιτελεῖο στὸν ἀγώνα γιὰ τὴ διάσωση τῆς ταυτότητας τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς τέκνων τῆς Κρήτης.

Ἡ τελευταία πρότασή μου εἶναι κατὰ κάποιο τρόπο προϋπόθεση γιὰ ὅλα τὰ προηγούμενα. Προτείνω νὰ ὀργανωθεῖ ΚΟΙΝΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΡΗΤΩΝ μὲ ἀποκλειστικὰ μορφωτικὴ ἀποστολή, στὰ πλαίσια ἑνὸς εἰδικοῦ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΟΣ. Ὡς πρῶτο κατώτατο ὅριο θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ συγκέντρωση ποσοῦ, ἐπαρκοῦς γιὰ μιὰ γενναία ἐξόρμηση, ἀνάλογη πρὸς τὴ σοβαρότητα τοῦ προβλήματος. Εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ τὸ ἑλληνικὸ Κράτος δὲν θὰ ὑστερήσει καὶ φιλογενεῖς Κρῆτες νὰ βρεθοῦν, ἀλλὰ καὶ τὸ δίλεπτο τῆς χήρας δὲν θὰ λείψει.

Συνοψίζω λοιπὸν τὶς τρεῖς προτάσεις, ποὺ πῆρα τὸ θάρρος νὰ διατωπώσω πρὸς τὸ συνέδριό σας:

1. Πρώτη δοκιμαστικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος «ΑΝΤΑΙΟΣ» μὲ δυὸ ὁμάδες παιδιῶν ἀπὸ τὸν ἑλλαδικὸ χῶρο κατὰ τὸ προσεχὲς θέρος.

2. Καταρτισμὸς σχεδίου γιὰ τὴ συγκρότηση ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΡΗΤΩΝ καὶ ὁριστικοποίηση τοῦ σχεδίου σὲ προσεχὲς συνέδριο, καὶ

3. Ὀργάνωση ΚΟΙΝΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΡΗΤΩΝ μὲ ἀποκλειστικὰ μορφωτικὴ ἀποστολή· διαχειριστὴς τοῦ Ταμείου θὰ εἶναι τὸ Συμβούλιο Νεότητας.

Οἱ προτάσεις αὐτὲς στηρίζονται στὴν πεποίθησή μου ὅτι συνέδρια καὶ διαβούλια καὶ διακηρύξεις θὰ παραμένουν πάντοτε στὸ στάδιο τῆς ἀναζήτησης, ἂν δὲν προχωρήσουμε στὴ διαμόρφωση θ ε σ μ ῶ ν, ποὺ τελειοποιούμενοι μὲ τὸν καιρό, θὰ μεταμορφώνουν τὰ ὁράματα σὲ πράξη ζωῆς. Οἱ θεσμοὶ αὐτοὶ θὰ διασφαλίσουν στοὺς Κρῆτες τῆς διασπορᾶς στὸ σταθερὸ ἐκεῖνο κ έ ν τ ρ ο ν ἀ ν α φ ο ρ ᾶ ς, τὸ «ἔδαφος», ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ ἀντλοῦν ὡς ἄλλοι Ἀνταῖοι, στοιχεῖα ζωῆς καὶ δυνάμεις ἐπιβίωσης.